

УДК 030:655.533

Олександр Маєвський,
кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
відділ історії України періоду Другої світової війни,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)
alexandermaievskyi@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ В ЯКОСТІ ІЛЮСТРАТИВНОГО СУПРОВОДУ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ СТАТЕЙ

У статті представлено вибірковий аналіз ілюстративного наповнення окремих енциклопедичних видань. Основну увагу акцентовано на ролі ілюстрації у підвищенні релевантності вербальної складової енциклопедичного нарративу. Встановлено специфіку функцій ілюстрації в енциклопедичному вимірі. Визначено роль і місце ілюстративного наповнення у сучасних мультимедійних енциклопедіях. Представлені провідні світові енциклопедичні проекти, які стали флагманами та орієнтирами для розвитку енциклопедії у новому форматі. Визначена їх роль у формуванні нових тенденцій та підходів у подачі візуальної інформації. Наведено коротку характеристику українських енциклопедичних проектів, що функціонують в інтернет-площині. Визначено вектор розвитку енциклопедичного формату в умовах розвитку передових інформаційних технологій. Акцентовано увагу на особливостях використання зображення в умовах стрімкого розвитку технологій віртуальної та доповненої реальності.

Ключові слова: ілюстрація, енциклопедія, політична графіка, креолізований текст, онлайн-енциклопедії, комунікація, реципієнт.

Olexandr Maievskyi,
*Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History),
Senior Research Fellow,
Department of History of Ukraine during the Second World War
Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
alexandermaievskyi@gmail.com*

FEATURES OF THE USE OF THE IMAGES AS AN ILLUSTRATIVE ACCOMPANIMENT OF ENCYCLOPEDIA ARTICLES

The article presents a sample analysis of the illustrative content of individual encyclopaedic editions. The main attention is focused on the role of illustration in increasing the relevance of the verbal component of the encyclopedic narrative. The

specificity of the functions of illustration in the encyclopaedic dimension is established. The role and place of illustrative content in modern multimedia encyclopedias are determined. The world's leading encyclopedic projects are presented, which became flagships and guidelines for the development of the encyclopedia in a new format. Their role in shaping new trends and approaches in the provision of visual information is determined. The brief description of Ukrainian encyclopedic projects operating in the Internet plane is given. The vector of development of the encyclopedic format in the conditions of development of advanced information technologies is determined. The focus is on the peculiarities of using the image in the conditions of rapid development of technologies of virtual and complementary reality.

Key words: *illustration, encyclopedia, political graphic, creylized text, online encyclopedias, communication, recipient.*

Інформаційне поле, у якому перебуває сучасна людина, вимагає миттєвих реакцій індивіда на суспільно важливі подразники. Нові технічні засоби та інформаційні потоки забезпечують постійну циркуляцію інформації та вільний доступ до неї. Інфосфера уможливила оперативний обмін інформацією та її збереження у найбільш простій і доступній формі, а значна кількість довідкових та енциклопедичних видань доступні в мережі Інтернет. В умовах швидкого збільшення обсягу інформації віртуальний формат презентації довідкового масиву уможливив нові виміри та способи презентації текстового контенту. Один із тенденційно нових напрямів — це пошук не за ключовим словом, а за зображенням. В умовах перенасичення візуальними формами та кліпового сприйняття важливе місце для доповнення текстуальної частини статті посідає ілюстрація. Якщо енциклопедична ілюстрація у паперових виданнях покликає виступити як доповнення чи засіб візуалізації викладеного матеріалу, то зображення в електронному варіанті з можливістю перехресного пошуку іконографічного матеріалу виступає комунікативним елементом. Особливого значення у цьому ключі набуває політична графіка, адже за допомогою специфічних символів і форм вона перетворюється на потужний інформаційний подразник та стає інструментом конструювання національних та цивілізаційних ідентичностей. Оскільки енциклопедія як явище виступає соціальним інститутом, з відповідним виконанням науково-інформаційних, культурно-просвітницьких та світоглядно-орієнтованих функцій, то й несе відповідальність за репрезентативний матеріал, який використовується авторами для ілюстрації статей. Тривалий час у паперових енциклопедичних варіантах ілюстрація відходила на другий план, що було спричинено цілком об'єктивними і зрозумілими факторами, які в першу чергу пов'язані з необхідністю представити насамперед текстуальний контент, а зображення потребувало додаткового залучення як спеціалістів, так і фінансових витрат. Не всі видавництва мали

належну поліграфічну базу й могли надрукувати повнокольорове зображення чи навіть його чорно-білий варіант. Тому ілюстрації найчастіше виступали “прикрасою”, а не концептуальним рішенням з візуального наповнення. Однак нині енциклопедичні ілюстрації є невід’ємною частиною системної науково-довідкової інформації, представлені в таких проектах. Тим більше, що електронний формат дає можливість практично необмеженого використання необхідної кількості ілюстрацій.

Вперше електронний формат енциклопедії світ побачив завдяки компанії Grolier, що викупила права у “Arête Publishing”, яка випустила 21-томну загальну англomовну енциклопедію “Academic American Encyclopedia” у 1980 р. Видавництво Grolier у 1985 р. представило електронний варіант енциклопедії, який вміщував понад 30 000 енциклопедичних статей на дисковому носії. Електронний формат активно завойовував читачку аудиторію, видання оновлювалося щоквартально і мало колосальну перевагу в швидкості донесення інформації порівняно з паперовим форматом. Окрім постійного оновлення та найновішої інформації однією із переваг для пересічного читача була й ціна — паперовий варіант 21-томної енциклопедії коштував 650 \$, у той час як компакт диск — 89,95 \$. Електронний формат постійно удосконалювався. Енциклопедія перевидавалася під різними назвами: “The Electronic Encyclopedia” (1986), “The Grolier Electronic Encyclopedia” (1987), “The New Grolier Electronic Encyclopedia” (1988–91), “The New Grolier Multimedia Encyclopedia” (1992). У 1990-х роках енциклопедія збагатилася значною кількістю ілюстративного матеріалу, а у 1992 р. додалися відеоматеріали та звукові файли. Удосконалення електронного посилання уможливило найлегший пошук інформації для користувача, адже з’явилися клікові гіперпосилання та перехресні посилання на необхідну статтю. Елементи унаочнення дали змогу значно розширити ринок користувачів, оскільки мультимедійний формат енциклопедії був легким та зрозумілим у використанні. Однак, ставши першою електронною енциклопедією, проекти “Grolier”, які стрімко розвивалися, змушені були віддати лаври першості “Compton's Multimedia Encyclopedia” права на яку мала “Encyclopedia Britannica”. “Compton's Multimedia Encyclopedia” з’явилася на електронних носіях у 1989 р., а вже у 1991 р. отримала нагороду від видавців програмного забезпечення за найкращу освітню програму. Енциклопедія вміщувала понад 35 000 статей, 8000 зображень, 100 різних відео, анімацій та 15 годин аудіозаписів. Окрім того, в електронний варіант було вмонтовано інтерактивний атлас, словник та розвиваючі ігри.

Після успішно реалізованих мультимедійних енциклопедичних проєктів “Compton's Multimedia Encyclopedia” та “The New Grolier Multimedia Encyclopedia” компанія “Microsoft” ініціювала власний проєкт під робочою кодовою назвою “Gandalf”, який отримав ринкову назву “Encarta”.

Інформаційною базовою платформою для реалізації проекту стала енциклопедія видавництва “Funk & Wagnalls”. На кінець 1990-х років до “Енкарти” було включено (після придбання прав) “Collier's Encyclopedia” та “New Merit Scholar's Encyclopedia”. Таким чином у 1993 р. світ побачив одну із найбільших версій, на той час, цифрової мультимедійної енциклопедії. У 2000 р. контент “Енкарти” було розміщено в мережі інтернет. Спершу доступ до нього мали лише підписники, які сплачували за доступ незначні кошти, згодом доступ було відкрито усім користувачам за рахунок реклами. Базове видання “Encarta” включало в себе близько 50 000 статей з додатковими зображеннями, відео та звуковими файлами. Преміум версія вміщувала понад 62 000 статей та іншого мультимедійного контенту, серед яких — 25 000 зображень та ілюстрацій, понад 300 відео й анімаційних файлів та інтерактивний атлас з 1,8 мільйонами місць. Статті енциклопедії були інтегровані з мультимедійним контентом та могли вміщувати посилання на сайти. Пізніші версії “Encarta” включали Researcher — плагін для браузера, що дав можливість систематизувати інформацію зі статей і веб-сторінок. До контенту, скопійованого з “Encarta”, автоматично додавалося шаблонне повідомлення про авторські права. Інтерфейс енциклопедії дозволяв переглядати контент із зображеннями, відео, звуками, анімацією, 360-градусним переглядом, віртуальними турами, діаграмами і таблицями. На тлі стрімкого розвитку інформаційного простору та нових підходів до поширення інформації в мережі інтернет, а також нових платформ для розміщення інформації, у березні 2009 р. спікер компанії “Microsoft” заявив, що компанія припиняє випуск дисків “Encarta” та закриває онлайн-версію свого продукту. Оскільки енциклопедія поширювалася у різних регіонах і мала свої відмінності в інформаційному наповненні, розширюючись за рахунок інтеграції місцевих видань, процес “згортання” тривав майже 2 місяці. 31 грудня 2009 р. “Encarta” припинила свою роботу. Головною причиною закриття проекту стала конкуренція. Абсолютно новий підхід до наповнення та поширення енциклопедії запропонували засновники “Вікіпедії” Ларрі Сенгер та Джиммі Вейлз. Офіційно портал “Вікіпедія” відкрився 15 січня 2001 р. і став найбільшим та найпопулярнішим серед подібних ресурсів. Найбільша кількість статей у англomовній версії “Вікіпедії” — 5 789 759, українською мовою — 880 687 (станом на 23 січня 2019 р.). Таким чином, це найповніший енциклопедичний формат за всю історію. Він наповнюється 299 мовами і вміщує в цілому 49 428 968 статей. Політика portalу така, що будь-хто, у кого є доступ до читання Вікіпедії, також може писати та редагувати практично всі її статті. Що ж стосується зображень, то до візуального наповнення є лише чотири основні вимоги, серед яких перша — це дотримання авторського права. Для кольорових зображень (фотографії, репродукції художніх творів) пропонується

застосовувати формат JPEG; для захоплень з екрану — формат PNG; для схем, символів — векторний формат SVG. Тобто основними критеріями є дотримання авторського права та відповідних форматів зображення¹.

Проектом, який передував Вікіпедії, була Нюпедія (“Nupedia”), засновники якої — ті ж самі інвестори, що й Вікіпедії. Однак у її основу покладено процес ретельного рецензування статей з метою досягти якості, порівняної з професійними енциклопедіями. Авторами були вчені, які брали участь у проекті на добровільних засадах. Нюпедія існувала від березня 2000 до вересня 2003 р.²

Одним із найвпливовіших енциклопедичних інтернет-ресурсів залишається “Encyclopædia Britannica”. Формат та наповнення енциклопедії постійно змінюється. DVD-диск “Britannica Ultimate Reference Suite 2012” вміщує понад 100 000 статей. А портал “Britannica Online” — 120 000 статей, які постійно оновлюються. Щоденно на сайті публікуються новини з репортажів “The New York Times” і “BBC”. Інтернет-версія вміщує понад 85 000 зображень, значна частина з яких захищена авторським правом.

Глобальні інтернет-енциклопедії задають певні тенденції до розвитку і національних енциклопедій. Так, серед представлених у мережі ресурсів слід відмітити, передусім, “The Internet Encyclopedia of Ukraine” — найповнішу роботу англійською мовою про Україну, її історію, людей, географію, економіку та культурну спадщину. Цей сайт було створено і оновлюється командою вчених і редакторів Канадського інституту українознавства (KIUC) (Canadian Institute of Ukrainian Studies (CIUS) (University of Alberta, University of Toronto). Багатий ілюстративний матеріал дає широке поле для візуалізації історичних артефактів, подій та явищ. Сайт енциклопедії є розширеною та оновленою версією п'яти-томного видання (1984–1993 pp.) “Encyclopedia of Ukraine”, яке вміщувало понад 12 500 гасел на 4000 друкованих аркушів, підготовленого KIUC у співпраці з Канадським фондом українських студій та Науковим товариством ім. Шевченка (НТШ) у Західній Європі під керівництвом професора Володимира Кубійовича і професора Данила Гузара Струка і виданого Університетом Торонто Прес. Онлайн-версія є популярним порталом для української діаспори та англомовного читача.

“Енциклопедія сучасної України” є проектом, який заклав підґрунтя для створення багатотомної фундаментальної національної енциклопедії — “Української Універсальної Енциклопедії”. Специфіка видання полягає в тому, що в ній переважає сучасний матеріал. Особлива увага приділяється явищам, процесам, поняттям, що характеризують добу державної незалежності України. Заплановано 30-томне видання обсягом понад 100 дру-

---

¹ https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Завантаження_зображень.

² <https://uk.wikipedia.org/wiki/Нюпедія>.

кованих аркушів кожен том — понад 100 000 статей та близько 80 000 ілюстрацій. З 2014 р. бета-версія “Енциклопедії сучасної України” є доступною в онлайн-режимі. Поступово зростає популярність електронного формату “Енциклопедії історії України” — проекту Інституту історії України НАН України. Десятитомна енциклопедія вміщує загалом 11 005 статей, які проілюстровані 7763 ілюстраціями. Електронна версія енциклопедії представлена на сайті інституту. Варто відзначити, що чорно-білий паперовий варіант звужує можливості репрезентації візуального наповнення. Проте, редакційна рада передбачає перетворення мережевої версії “ЕІУ” на систематично оновлювальний ресурс з академічними й фахово-дисциплінарними канонами представлення наукового контенту³. Після підписання у вересні 2012 р. з Вікіпедією угоди про поширення словникового компендіуму “ЕІУ” значно зріс попит у мережевому інформаційному просторі на контент енциклопедичного проекту. Перенесення тексту до Вікіпедії значно розширило інформаційну базу, а можливості Вікіпедії в сегменті ілюстративного матеріалу значно збагатили візуальне наповнення. В окремих випадках непроілюстровані у паперовому вигляді статті отримали декілька повнокольорових ілюстрацій на базі Вікіпедії⁴.

Над реалізацією подібного онлайн-проекту працює і Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, яка ініціювала проект “Українська бібліотечна енциклопедія” (УБЕ) Згідно з задумом, у галузевому науково-довідковому ресурсі мають бути представлені у концентрованій формі основні здобутки і напрацювання української бібліотечної і бібліографічної науки і практики. Електронний варіант енциклопедії уможливив використання значної кількості ілюстративного матеріалу, а також застосування внутрішніх та зовнішніх гіперпосилань у тексті, що значно полегшує роботу користувачу у порівнянні з аналогами паперових варіантів⁵.

Колектив Державної наукової установи “Енциклопедичне видавництво” реалізує національний проект “Велика українська енциклопедія” у двох вимірах: як паперовому, так і в електронному. Вже запущено онлайн-версію, яка поступово наповнюється новим контентом. На

---

³ Енциклопедія історії України. URL: <http://resource.history.org.ua/eiu/eiu/#32> (дата звернення: 29.01.2019).

⁴ Смолій В.А., Борjak Г.В. Сучасна історична енциклопедистика: здобутки і перспективи розвитку. *Вісник Національної академії наук України*, 3 (2015), 44.

⁵ Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <http://ube.nplu.org> (дата звернення: 29.01.2019).

сьогодні цей проект має усі можливості стати найпотужнішим національним мультимедійним енциклопедичним порталом⁶.

На окрему увагу заслуговують персональні енциклопедії, які присвячені історичним постатям. Серед таких енциклопедій можна виокремити серію електронних енциклопедичних проектів “Енциклопедія життя і творчості”. До серії належать онлайн-проекти “Енциклопедія життя і творчості Михайла Грушевського”, “Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка”, “Енциклопедія життя і творчості Івана Франка”, “Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки”. Однак, хоча ілюстративний матеріал і представлений у цих проектах, він дуже низької якості. Дещо рятують ситуацію перехресні посилання на зовнішні ресурси, однак галерея залишається недостатньо наповненою, а сам формат та якість зображень залишають бути кращими⁷.

Активне використання мультимедійних засобів підняло рівень презентації інформації для реципієнта. Якщо на початковому етапі енциклопедії доносили лише текстову інформацію, з розвитком поліграфічних можливостей текст почали супроводжувати спершу чорно-білими, а згодом кольоровими зображеннями, то на сьогодні певною мірою вже дещо архаїчним виглядає і мультимедійний формат. Звичайно, запам'ятовування інформації із використанням мультимедіа становить:

- 1) за наявності звукового супроводу — 20%;
- 2) при поєднанні звуку і відеозображення — 30%;
- 3) при використанні інтерактивної взаємодії, яке встановлює зворотний зв'язок із користувачем — до 60%.

Однак інформаційні технології не стоять на місці, а стрімко розвиваються. В ігровій індустрії набули широкої популярності технології створення віртуальної реальності — VR (Virtual Reality). Значно розширюється поле використання VR-технологій, серед яких ключовими є навчання, наука, дизайн та розваги. Подібні технології в науці залучаються для моделювання не лише ситуацій, а й для поширення знання. Використання VR-технологій для донесення знання підвищує запам'ятовування до 85%. Паралельно з технологією віртуальної реальності розвивається й технологія доповненої реальності AR (Augmented Reality). На відміну від віртуальної реальності, яка потребує повного занурення у віртуальне середовище, технології доповненої реальності накладають поверх реального об'єкту частину віртуальної інформації. Таким чином,

---

⁶ *Українські електронні та паперові енциклопедичні видання: основні здобутки й перспективи: науковий збірник*. НАН України; Інститут енциклопедичних досліджень. К., 2015.

⁷ *Енциклопедичні видання в сучасному інформаційному просторі*. Ред. А.М. Киридон. К.: Державна наукова установа “Енциклопедичне видавництво”, 2017.

віртуальний та реальний світ гармонійно співіснують і можуть доповнювати один одного. Компанія Google вже запустила освітній проект “Google Expeditions”. Тож цілком ймовірно, що енциклопедистика почне використовувати сучасні технології для візуалізації та донесення інформації у найбільш вдалому форматі для кращого пояснення та запам’ятовування.

Але оскільки вищеозначені технології ще не увійшли в широку практику, ілюстрація займає визначне місце у візуалізації та доповненні текстуальної частини як паперового, так і електронного енциклопедичного видання. Електронний формат видання значно розширює традиційні методи подачі матеріалу, серед яких — текст, малюнок, знак, символ, фотографія. Традиційні методи доповнюються гіпертекстом, анімацією, відеосюжетом, демонстраційними динамічними моделями об’єктів та процесів, аудіоінформацією та елементами VR-технологій. Разом із тим, електронний формат наповнюється переважно зображеннями, і вимоги до розміщення ілюстративного матеріалу ґрунтуються головним чином на основі вимог Вікіпедії. Серед вимог не існує пункту про недоцільність використання політичної графіки, яка несе ідеї людоненависництва, ксенофобії та пропагування антигуманних ідей. Багатомовний профіль Вікіпедії дає можливість аналізувати ідентичні статті про події, явища чи історичну особистість, і це у свою чергу дає важливий матеріал для аналітичного дослідження. Окремі енциклопедичні статті проілюстровані значною кількістю візуального матеріалу, серед якого визначне місце посідає політична креолізована продукція. Використання такого ілюстративного матеріалу несе у собі певну загрозу для непідготовленого читача, оскільки політична графіка у першу чергу спрямована на зміну політичної поведінки і за своїми принципами та функціями — це комплекс специфічних форм і методів для пропагування ідей. Використання політичної візуальної продукції можливе тоді, коли зображення містить детальне пояснення у тексті і не суперечить текстовій частині, або ж навпаки покликане проілюструвати невідповідність дій та політичної агітації і пропаганди.

Умовно політичну ілюстрацію, яка використовується в електронних енциклопедіях, можна розділити за призначенням на три основні групи: інструктивну, агітаційну та пропагандистську. Відповідно кожне зображення, яке підпадає під ту чи іншу групу, потребує детального роз’яснення для реципієнта. Так, у 2013 р. ініціативна група провела соціологічне опитування серед учнів 11-х класів українських ЗОШ Лівобережної України і з’ясувала, що статті російськомовної Вікіпедії, проілюстровані політичними плакатами, — а це група статей присвячених Й. Сталіну, Другій світовій війні та Третьому Райху — привернули увагу учнів до образів лідерів тоталітарних держав та створили їм цілком позитивний

образ за рахунок як самої героїзації вождів, так і емоційних підтекстів. Таким чином, цей факт дає можливість підтвердити тезу про необхідність детального аналізу політичних зображень, які використовуються для ілюстрації енциклопедичної статті, особливо в процесі освоєння нових форм та методів презентації візуальних матеріалів.

Візуальна інформація за останні десятиліття пережила колосальні трансформації. Якщо тривалий час ілюстрація виступала доповненням текстової частини, то у сучасних умовах розвитку інформаційного простору, зображення виступає самостійним повідомленням і все частіше домінує над текстом. Запит спричинений новими потребами у аудиторії, яка користується новими формами комунікації, розвиток соціальних мереж формує певну тенденційну спрямованість до мінімалізації текстуальної частини і до збільшення попиту на візуальний контент. Зрозуміло, що подібні тенденції потребують і певної адаптації енциклопедичного формату, який, до речі, ідеально вписується в тенденції попиту сучасного користувача. Сучасне суспільство звикло до візуальної форми подачі матеріалу, тому візуальна інформація поступово стає рівнозначною вербальній.

Енциклопедична ілюстрація виконує декілька основних функцій:

1) ілюструє матеріал. Ця функція дає змогу, по-перше, легше візуально сприйняти вербальну частину презентованого читачу матеріалу, унаочнити необхідний предмет, об'єкт чи явище, а також, в окремих випадках, дає можливість зменшити текстову частину викладу матеріалу;

2) доповнює викладений матеріал. Ілюстрація виступає цілісним інформаційним елементом, вона одночасно може бути використана в як доповнення і як самостійне джерело інформації для реципієнта. Взаємодія тексту та ілюстрації уможлиблює цілісне сприйняття матеріалу;

3) додає переконливості. В окремих випадках ілюстрація може слугувати для реципієнта фактом підтвердження текстової частини матеріалу. Зазвичай цю функцію виконує фотоілюстрація, однак політична графіка також може виступати переконливим візуальним підтвердженням невідповідності дій фактам та маніпуляціям;

4) маніпулює сприйняттям. Ілюстрація не завжди є однозначним і об'єктивним елементом дослідження. Використання ілюстрацій передбачає відповідальність редколегії за розміщення того чи іншого візуального блоку. Оскільки зображення ілюструє й доповнює текстову частину, то, відповідно, впливає на цілісне формування уявлення у читача про отриману інформацію. Окрім того, набуває практика використання зображень, що перебувають у вільному доступі мережі інтернет. Неперевірене походження зображення може призвести до використання новоствореної графіки, або ж видозмінених елементів зображення, які

викривлюють суть ілюстрації. Тому, ілюстрація має використовуватися таким чином, щоб не провокувати хибного сприйняття та тлумачення;

5) демонструє позицію автора статті. Оскільки текстова частина відповідно до вимог має бути об'єктивною, базуватися винятково на достовірних фактах, то й ілюстрація підпадає під ці вимоги. Однак, політична графіка не є об'єктивним джерелом інформації і використання її без додаткових пояснень чи залучення з метою дискредитації текстової частини є неприпустимим⁸.

Отже, ілюстрація в сучасній енциклопедистиці посідає важливе й особливе місце, виступає не лише доповненням, а й як самостійний носій інформації. Поряд із вербальною частиною викладу матеріалу вона має високий рівень впливу на реципієнта, а вдале поєднання вербальної та іконічної форм довели свою практичну користь у сприйнятті та розумінні інформації. Розвиток інформаційних технологій є рушієм постійного вдосконалення енциклопедичного формату, і класичні видання енциклопедій поступово оцифровуються та стають доступними в інтернет-мережі, з'явилося безліч електронних та мультимедійних енциклопедичних порталів, відповідно зросла й цінність ілюстративного матеріалу, який поступово зрівнявся в своїй інформаційній цінності з вербальним текстом. Технології VR та AR, які активно проникають у повсякдення, уможливили використання ілюстрації на якісно новому рівні. Перспективи інтеграції енциклопедій в інтерактивну віртуальну площину репрезентують широкі можливості цілісної системи взаємодії реципієнта з аудіовізуальною та текстовою інформацією і в майбутньому сприятимуть створенню якісно нових вимірів енциклопедичного формату.

REFERENCES

1. Borchuk, S. Maievskiy, O. (2018). Kreolizovani teksty na storinkakh vitchyznianskykh entsyklopedychnykh vydan' [Creolized text on the pages of national encyclopedias] *Storinky voiennoi istorii Ukrainy, Vyp. 20*, 62-72 [in Ukrainian].
2. Emanova, Yu. G. (2013). Illyustratsiya kak sredstvo dostizheniya relevantnosti teksta: mezhotraslevoy podhod. *Filologiya i kultura*, 4, 260–266. [in Russian].
3. Kiridon, A.M. (2017). *Entsiklopedichni vidannya v suchasnomu informatyynomu prostori*. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova «Entsiklopedichne vydavnytstvo». [in Ukrainian].
4. Smolii, V.A., Boryak, G.V. (2015). Istorichna entsiklopedistika: zdobutki i perspektivi rozvitku. *Visnyk Natsionalnoyi akademii nauk Ukrainy*, 3, 44–60. [in Ukrainian].

---

⁸ Борчук С., Маєвський О. Креолізовані тексти на сторінках вітчизняних енциклопедичних видань. *Сторінки воєнної історії України*, 20 (2018), 71.

5. *Ukrains'ki elektronni ta paperovi entsyklopedychni vydannia: osnovni zdobutky j perspektyvy: naukovyj zbirnyk* (2015). Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen'. [in Ukrainian].